

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

6-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 6 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Umarov Sardor Yakubovich

QAYTA BIRLASHGAN GERMANIYA IQTISODIYOTI RIVOJLANISHINING
ASOSIY JIHATLARI 12-16

Atamuratova Dilafroz Rashidovna

XORAZM XALQ SOVET RESPUBLIKASINING ILK MATBUOTI: “INQILOB QUYOSHI” 17-20

Mansurov Ulug‘Bek

XX ASRNING 20-50-YILLARIDA NAMANGAN SHAHRIDA SOG‘LIQNI
SAQLASH TIZIMIDAGI MUAMMOLAR 21-24

Umid Bekmuhammad, Sayyora Samandarova

XORAZMDAGI JADID MAKTABLARIGA OID TA‘LIM
TASHKILOTLARI VA JAMIYATLARI 25-31

Norov Shuhrat, Turatosheva Sadoqat

O‘ZBEKISTON YOSHLAR SIYOSATINING IJTIMOIIY, MADANIY VA TA‘LIMIIY
SOHALARDAGI FALSAFIY ASOSLARI VA UNING MA‘NAVIY YETUK YOSHLARNI
SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI 32-38

Sultanov Samandar Mahmud o‘g‘li

QUYI AMUDARYO VA BUXORO-QORAKO‘L HUDUDI MANZILGOHLARINING
MODDIY ASHYOLARDA AKS ETISHI 39-42

Quranboyeva Sevinchoy

SOVET HOKIMIYATI DAVRIDAGI XORAZM VILOYATI AHOLISINING UY-JOY
QURILISHIDA IJTIMOIIY HAYOTNING AKS ETISHI (1945-1985-YILLAR MISOLIDA) 43-46

Mamajanov Azizbek

SOVET HUKUMATI AGRAR SIYOSATINING O‘ZBEKISTON SSR IRRIGATSIYA
TIZIMIGA TA‘SIRI (1950-1990-YILLAR)..... 47-52

Baxritdinov Jasurbek

AKADEMIK ABDULAHAD MUHAMMADJONOVNING O‘ZBEKISTONDA TARIX VA
ARXELOGIYA FANLARI RIVOJIGA QO‘SHGAN HISSASI 53-57

Aliqulov Ramazon

TOSHKENT VA FARG‘ONA VODIYSIDAGI DEHQON, CHORVADOR VA HUNARMAND
AHOLINING MADANIY, IJTIMOIIY, SIYOSIY, IQTISODIY ALOQALARNING
O‘ZBEK XALQINING ETNOGENEZIDAGI O‘RNI (QANG‘LI QABILASI MISOLIDA) 58-66

Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o‘g‘li

1946–1990-YILLARDA QO‘QON SANOATINING TRANSFORMATSIYASI 67-74

Tashqo‘lova Dilnoza Turaboy qizi

YANGI O‘ZBEKISTON VA XITOIY XALQ RESPUBLIKALARI IQTISODIY
HAMKORLIGIDA “BIR MAKON-BIR YO‘L” TASHABBUSINING AHAMIYATI 75-78

Jabborov Qaxramon Jaxongir o‘g‘li

JULIYA KOHENNING XVIII-XX ASRLARDA SEFARD YAHUDIYLARINING IJTIMOIIY
HOLATIGA OID TADQIQOTLARI TAHLILI 79-83

<i>Dilfuza Muxammadinova Nasretdinova</i> TA'LIMNING TARAQQIYOT YO'LI	84-89
--	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Ollanazarov Bekmurod</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA INVESTITSION FAOLLIKNI BOSHQARISH: NAZARIYA, AMALIYOT VA XORIJIY TAJRIBA	90-100
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	101-107
<i>Tangirkulov Bekzod</i> TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY RESURLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	108-115
<i>Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li</i> TRANSPORT TIZIMINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI TIZIMI	116-125
<i>Ergashev Uyg'un Jabborovich</i> KAMERAL SOLIQ TEKSHIRUVI UCHUN ELEKTRON MANBASINING SHAKLLANISHI, SOLIQ TIZIMIDAGI QO'LLANILAYOTGAN DASTURIY MAHSULOTLARNING AHAMIYATI	126-131

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Nosirxo'jayeva Gulnora</i> AXBOROT VA "OMMAVIY MADANIYAT" XURUJINING DOLZARB MUAMMOLARI	132-136
<i>Panjiyev Suhrob</i> HAQIQATNING KOGERENTLIK XUSUSIYATLARINING YANGILANISHI	137-143
<i>Gadoeva Lobar</i> IJTIMOIY-FALSAFIY TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI .	144-148
<i>Djurayeva Nigora</i> SYSTEMIC ANALYSIS OF THE FORMATION OF COGNITIVE ASPECTS OF CONSCIOUSNESS OF THE PEOPLES OF CENTRAL ASIA	149-158
<i>Юлдашев Фаррух Абдурахманович</i> ПОНЯТИЕ ЭКЗИСТЕНЦИАЛИЗМА И ЕГО СТЕПЕНИ ИССЛЕДОВАНИЯ	159-167
<i>Mengliqulov Umid Mamadiyevich</i> MILLIY IDENTIFIKATSIYA MASALASINING TARIXIY-DINAMIK VA ZAMONAVIY KONTEKSTDA TAHLILI	168-173
<i>To'xtarov Ismatulla Murodovich, Ergashev Ulug'bek Adxamovich</i> MAG'RIBNI MAFTUN AYLAGAN MUTAFAKKIR	174-178
<i>Toirov Ilhom</i> IJTIMOIY-MADANIY TARAQQIYOT: SIVILIZATSION ASOSLAR VA YO'NALISHLAR	179-183
<i>Farxodjonova Nodira, Ergashev Ibodulla</i> GLOBALASHUV SHAROITIDA MILLIY O'ZLIKNI SAQLASH VA JAMIYAT BARQARORLIGI: JADIDLAR MEROSIGA IJTIMOIY-FALSAFIY NAZAR	184-188

<i>Ergashev Ozodbek Baxodurovich</i> YUNON MANTIQ ILMINING ARAB TILIGA TARJIMA QILINISHI VA ISLOM FALSAFASIGA KIRIB KELISHI	189-194
<i>Fayziyev Xurshid</i> VOLTER VA BAG'RIKENGLIK GENEZISI	195-199
<i>Sattorova Shalola</i> MIRZO ABDULQODIR BEDILNING ASOSIY FALSAFIY G'OYALARI	200-203
<i>Taylyakova Feruzaxon Sultanovna</i> TADBIRKOR VAZIFALARI VA SHAXSIY SIFATLARI	204-207
<i>Sadullayev Sardor Saydiganiyevich</i> INSON VA SAN'ATNING ARTUR SHOPENGAUER TA'LIMOTIDA ESTETIK TAFAKKUR PRIZMASIDA TAHLILI	208-215
<i>Vaxobova Dilfuza Roziqovna</i> ABU ABDULLOH RUDAKIY ADABIY-FALSAFIY MEROSINI O'RGANISHGA SINERGETIK USULDA YONDASHUV	216-219
<i>Yuldashxodjaev Haydar Hashimxanovich</i> MUSOXONXOJA DAHBIDIY ASARLARIDA USTOZNING SHOGIRDNI TANLASH VA UNI TARBIYALASHDAGI FALSAFIY G'OYALARI	220-224
<i>Umurzaqov Axmadjon Maxamadovich</i> INSON E'TIQODIDAGI O'ZGARISHLARNING METODOLOGIK ASOSLARI	225-231
<i>Teshayeva Gulchehra Murodovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA SHAXSNING RAQAMLI JAMIYATGA TRANSFORMATSIYALASHUVI	232-237
<i>Yusupova Ranaxon</i> IJTIMOIY MUHIT TEXNOGEN SIVILIZATSIYA VA AHLOQ MASALALARI	238-241
<i>Sharipov Abdukhakimjon Ziyotdinovich</i> SHARQ VA G'ARB TAFAKKURIDA FAROVON HAYOT TUSHUNCHASINING FALSAFIY TAHLILI	242-246
<i>Sultonova Shaxnoza</i> MUNAVVAR QORI MA'RIFIY-AXLOQIY QARASHLARINING FALSAFIY AHAMIYATI	247-251
<i>Dusmanov Sherzod Abduvaliyevich</i> JINOYATCHILIK – YOSHLAR AXLOQIY-MA'NAVIY BUZILISHLARINING MANBAI VA HOSILASI SIFATIDA	252-256
<i>Rajabboy Hasanov</i> FAROVON HAYOT MEZONI VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIGA TA'SIRINING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	257-261
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Boynazarov Zokir</i> TARIXIY YOZMA MANBALARDA SOMATIZMLAR VA INSON MANZARASI	262-274
<i>Yeshboyeva Matluba</i> MUHAMMAD YUSUF SHE'RLARI TARJIMALARIDA IBORALARNING BERILISHI ("KO'HNA QUDUQ" DOSTONI MISOLIDA)	275-279

<i>Azizaxon Rasulova</i> SINTAKTIK MAYDON KONSEPSIYASI VA UNING LINGVISTIK TALQINI	280-284
<i>Mamadkulova Kamila Abdukhaliqovna</i> THE IMAGE OF A LITERARY HERO OF THE "LOST GENERATION" IN THE WORK OF E.M. REMARQUE	285-290
<i>Naimova Parvina Rustamovna</i> ITALYAN VA O'ZBEK MULOQOT MATNI JARAYONIDA MULOQOTNING O'RNI VA AHAMIYATI. ITALYAN TILI VA O'ZBEK TILI VERBAL MULOQOT MATNIDA O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI	291-296
<i>Жабборовва Муслима Тохировна</i> ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ	297-301
<i>Xudoyberdiyeva Oyjamol, Jo'rayeva Komila</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QADRIYATLAR IFODASI VA ULARNING TARJIMA MUAMMOLARI	302-306
<i>Ostonova Ramziya</i> LEXIC-SEMANTIC FIELD OF CONSTRUCTION TERMINOLOGY	307-311
<i>Qarshiyeva Tamara, Nabiyeva Sharifa, Samadova Charos va G'aniyeva Inobat</i> AMERIKA VA O'ZBEK ADABIYOTI MISOLIDA «UYG'ONISH VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH» TAMOIYILLARINING QIYOSIY TAHLILI	312-316
<i>Sumbul Muxammedova</i> XORAZM DOSTONLARIDAGI AYRIM HIKMATLI JUMLALARNING SODDA GAP TAHLILI BO'YICHA IZOHI	317-322
<i>Abduqodirova Zebo Qodirovna</i> XXI ASR TILSHUNOSLIGIDA YANGI YO'NALISH SIFATIDA EKOLINGVISTIKA	323-331
<i>Murtozayeva Zarina Muxtor qizi</i> BADIY ADABIYOTLARDA KONSEPT VA KONSEPTASFERA FAOLLASHUVINING NAZARIY ASOSLARI	332-335
<i>Abiyatova Muslima Maratovna, Abdirasulov Bahodir</i> AUDIOVISUAL TRANSLATION: SUBTITLING AND DUBBING CHALLENGES	336-343
<i>Kayimova Mohinur Salokhiddin kizi, Bakiyev Faxriddin</i> COMPLEXITY OF CULTURE-SPECIFIC UNITS AND SEMANTIC AMBIGUITIES IN TRANSLATION	344-350
<i>Rasulova Nigora Kurbonovna</i> MASHRAB IJODIDA MULAMMA' ASARLAR TADQIQI	351-356

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Djumaniyozova Dilfuza, Matnazarova Muhayyo</i> IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARINI HAL QILISHDA YURIDIK KLINIKANING AHAMIYATI	357-362
<i>Mirzaraximov Baxtiyor, Shokirov Boburjon</i> KIBERHUJUMLAR NATIJASIDA SHAXSIY VA DAVLAT SIRLARIGA XAVF SOLISH	363-367

<i>Baymurotov G'ayrat Panjiyevich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUNCHILIK TASHABBUSI HUQUQINI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI	368-376
<i>Esanova Shaxnoza</i> JINOYATGA TAYYORGARLIK KO'RISH VA SUIQASD QILGANLIK UCHUN JAVOBGARLIKKA OID RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	377-383
<i>Abduvaliyev Murodillo</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUN BO'YICHA MEROS HUQUQINI TARTIBGA SOLISHNING XUSUSIYATLARI	384-388
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> TASVIRGA BO'LGAN HUQUQ: ANGLIYA VA NYU-YORK QONUNCHILIGI QIYOSIY TAHLILI	389-395
<i>Ismaylov Raxat</i> HUQUQNI SHARHLASH JARAYONINING ILMIY-NAZARIY TAHLILI	396-402
<i>Nabiyev Muhridin</i> INSON HUQUQLARI BO'YICHA MILLIY INSTITUTLAR FAOLIYATINING HUQUQIY ASOSLARI	403-406
<i>Kabulov Xojabay, Dauletbaeva Aynur</i> SHAXS SHA'NI VA QADR-QIMMATINING HUQUQIY HIMOYASI VA UNI BUZGANLIK UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK ASOSLARI	407-412
<i>Utebaev Salamat, Kalbaeva Eldora</i> VOYAGA YETMAGAN YOKI MEHNATGA LAYOQATSIZ SHAXSLAR MODDIY TA'MINOTINING HUQUQIY ASOSLARI VA UNI BUZGANLIK UCHUN JAVOBGARLIK	413-418
<i>Begatov Jasurbek Numonjanovich</i> MEHNATGA OID MUNOSABATLARDI KAMSITISH UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK MASALALARI	419-432
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	433-441
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Gayupova Saodat Xamidovna</i> INDIVIDUAL YONDASHUV ASOSIDA ZAMONAVIY TALABA SHAXSINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	442-446
<i>Akimova Jumaxan, Isakova Malika</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYANI O'QITISHDA STEAM TA'LIM TIZIMINING AHAMIYATI ...	447-452
<i>Абдуллаева Мавжуда Эргашевна</i> СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ПРОФИЛАКТИКЕ РАСПРОСТРАНЕННЫХ ДЕТСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ: МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ ПРОГНОСТИЧЕСКИХ КАРТ	453-460
<i>Mirkasimova Zilola Alisherovna</i> MULTIMEDIA – MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA BILINGVAL KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	461-464

<i>Xidirova Durдона Muxtorovna</i> SINERGETIK TA'LIM VA O'QUVCHI-QIZLARNI IJTIMOIIY-MADANIY MUNOSABATLARGA TAYYORLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	465-469
<i>Yazdonov Ulug'bek, Rashidova Madina</i> YOSHLARDA KASBIY BILIM VA KO'NIKMANI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIIY KONSEPSIYALARDA ILGARI SURILAYOTGAN TA'LIMOTLAR	470-479
<i>Elmuratova Zamira</i> INTERACTIVE METHOD IN TEACHING ENGLISH	480-484
<i>Karimova Nilufar Ummatqul qizi</i> SOFT SKILLS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES: BASES OF IMPROVEMENT OF STUDENTS' INTERPERSONAL AND COGNITIVE SKILLS	485-490
<i>Adilov Shodiyor</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA DIZAYN FANLARINI INTEGRATSIYALASHDA "G'OYALARNING LOYIHALA" USULI	491-496
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> ПОНЯТИЕ «ДУХОВНЫЙ ГУМАНИЗМ» КАК ОСНОВОПОЛАГАЮЩЕЕ КАЧЕСТВО ГУМАННОГО ПЕДАГОГА	497-500
<i>Abdurazzaxov Abdurasul</i> SPORT-SOQ'LOMLASHTIRISH TURIZMI ASOSIDA TALABALARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	501-506
<i>Ergashev Tolif</i> O'QUVCHILARNING KARTOGRAFIK BILIMLARINI RIVOJLANTIRISHDA MATEMATIKA VA GEOGRAFIYA FANLARI INTEGRATSIYASINI TA'MINLASH	507-515
<i>Gaziev Baxromjon</i> CHAVANDOZLARNING JISMONIY VA TEXNIK-TAKTIK HARAKATLARINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	516-523
<i>Madaminova Mavjuda Erkinovna</i> TALABALARNING TEXNIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	524-529
<i>Kamalova Dilnavoz, Sattorova Aziza</i> FIZIKAVIIY MAYATNIK ORQALI OG'IRLIK KUCHI TEZLANISHINI ANIQLASHDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	530-535
<i>Sobirova Saida Otabekovna</i> KASBGA YO'NALTIRISHNING ZAMONAVIIY MODELLARI	536-542
<i>Haqberdiyev Baxtiyor, Sotiboldiyev Amiriddin, Abdumutalibov Oyatillo</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA TASVIRIIY SAN'AT, ARXITEKTURA VA DIZAYN (TEXNIK VA SAN'AT) FANLARINI O'ZARO INTEGRATSIYALASH	543-546

Received: 16 May 2025
Accepted: 1 June 2025
Published: 15 June 2025

Article / Original Paper

CONTENTS AND REQUIREMENTS TO THE PROSECUTOR'S SUBMISSION ON ELIMINATION OF VIOLATIONS OF THE LAW, REASONS FOR THESE VIOLATIONS AND CONDITIONS CONTRIBUTING TO THEM

Komilov Avazbek Bokijonovich

The Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan,
Head of Department, PhD in Law, Associate Professor

Abstract. This article is devoted to the content and requirements of the prosecutor's submission regarding the elimination of legal violations, the causes of these violations, and the conditions contributing to them. According to the author, the basis for submitting this request is the identified violation of the law, its causes, and the conditions facilitating it. The article also describes the methodological and practical guidelines that should be followed when preparing the submission, as well as the requirements for its form and content, and the main characteristics of the submission. Furthermore, the author provides a definition of the prosecutor's submission, which is made in the context of overseeing the enforcement of laws.

Keywords: prosecutorial supervision over the execution of laws, acts of prosecutorial supervision, prosecutor's submission, violation of the law, reasons for violations of the law, conditions that contribute to violations of the law.

QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR

Komilov Avazbek Bokijonovich

O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi
kafedra boshlig'i, yu.f.f.d. (PhD), dotsent
E-mail: komilov02011985@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqola qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish to'g'risidagi prokuror taqdimnomasining mazmuni va unga qo'yilgan talablarga bag'ishlangan. Muallifning qarashlariga ko'ra, aniqlangan qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlar taqdimnoma kiritish uchun asos bo'ladi. Shuningdek, maqolada taqdimnoma tayyorlashda amal qilinishi lozim bo'lgan uslubiy-amaliy ko'rsatmalar hamda uning shakl va mazmuniga qo'yilgan talablar, taqdimnomaga xos asosiy xususiyatlar ham bayon etilgan. Bundan tashqari, qonunlar ijrosi ustidan nazorat tartibida kiritiladigan prokuror taqdimnomasiga mualliflik ta'rifi ham berilgan.

Kalit so'zlar: qonunlar ijrosi ustidan prokuror nazorati, prokuror nazorati hujjatlari, prokuror taqdimnomasi, qonun buzilishi, qonun buzilishining sababi, qonun buzilishiga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I6Y2025N69>

Qonunlar ijrosi ustidan nazorat tartibida kiritiladigan prokuror taqdimnomasi (*keyingi o'rinlarda – taqdimnoma*) – aniqlangan qonun buzilishini bartaraf etish to'g'risida uni bartaraf etish va kelgusida sodir etilishini oldini olish vakolatiga ega bo'lgan organga yoki mansabdor shaxsga darhol ko'rib chiqqan holda, qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga

imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish, qonun buzilishini sodir etgan yoki sodir etilishiga yo'l qo'ygan shaxslarning javobgarlik masalasini qonun doirasida hal qilish hamda taqdimnomani ko'rib chiqish natijasi va ko'rilgan chora-tadbirlar to'g'risida prokurorga qonunda belgilangan muddat ichida yozma ravishda ma'lum qilish haqidagi talabi bayon etilgan prokurorning rasmiy, yozma nazorat hujjatidir.

Taqdimnoma nazorat hujjatini qo'llash uchun aynan aniqlangan qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlar asos bo'ladi. Bir qator olimlarning qarashlariga ko'ra, taqdimnoma:

- bitta qonunbuzarlik fakti bo'yicha (masalan, prokuratura organlariga kelib tushgan murojaat yuzasidan o'tkazilgan prokuror tekshiruvi natijasiga ko'ra);

- tekshiriladigan shaxsning harakatlarida aniqlangan bir necha qonunbuzarlik faktlari bo'yicha (masalan, muayyan shaxs tomonidan tegishli qonunchilik hujjatlariga rioya etilishi ahvoli yuzasidan o'tkazilgan rejali tekshiruvlar natijasiga ko'ra);

- qonuniylikning tizimli va muntazam buzilishi fakti bo'yicha (masalan, ma'lum bir davrda mansabdor shaxs nomiga muqaddam kiritilgan prokuror ta'sir hujjatlarini tahlil qilish va umumlashtirish natijasiga ko'ra) qo'llaniladi[1]. Shuningdek, Ye.Alxutovanning yozishicha, taqdimnomani qonun buzilishi holati deyarli bartaraf etilgan, ammo uning sabablari va unga imkon bergan shart-sharoitlar saqlanib qolganda ham qo'llasa bo'ladi[2]. Demak, taqdimnoma nazorat hujjatiga xos bo'lgan komplekslilik belgisi, ushbu nazorat hujjati, nafaqat, bitta qonunbuzarlik holati yoki noqonuniy qabul qilingan huquqiy hujjatga nisbatan, balki bir qancha noqonuniy hujjatlar, qonun buzilishi holatlari guruhiga nisbatan qo'llanilishida namoyon bo'ladi. Binobarin, taqdimnomaning predmeti qonun buzilishi holatlarining majmui hisoblanadi[3].

Taqdimnoma qonunlar ijrosi ustidan prokuror nazorati tadbirlari materiallariga, prokuror nazorati amaliyotini umumlashtirish natijalariga, qonun buzilishining tizimi, dinamikasi va sabablarini o'rganishga asoslanadi. Taqdimnomani tayyorlash vaqtida qonun buzilishi haqidagi ma'lumotlar va sabablar, ularni keltirib chiqaruvchi omillar haqida davlat idoralari, jamoat birlashmalari va mansabdor shaxslardan olingan ma'lumotlardan ham foydalanish mumkin[4]. O.Voroninning yozishicha, taqdimnoma kiritish qonuniylik holatiga oid umumlashtirilgan ma'lumotlar, prokuror nazorati amaliyoti, muqaddam o'tkazilgan tekshiruv materiallari, idoraviy va sud nazorati amaliyoti, ariza va shikoyatlarga ham asoslanadi[5].

Amaldagi "Prokuratura to'g'risida"gi Qonunning 40-moddasiga binoan, prokuror qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish to'g'risidagi taqdimnomani qonun buzilishini bartaraf etish vakolatlariga ega bo'lgan organga yoki mansabdor shaxsga kiritadi. Bundan ko'rinadiki, taqdimnoma qonun buzilishi holatlarini, uning sabab va shart-sharoitlarini bartaraf etishga vakolatli bo'lgan va o'z vaqtida amaliy chora-tadbirlar ko'ra oladigan davlat organlari va mansabdor shaxslarga jo'natiladi. Bunday tartib ko'proq yuqori organlarning bevosita aralashuvi lozim bo'lgan hollarda (*masalan, qonun buzilishi holatiga quyi turuvchi organ rahbari javobgar bo'lsa*) yoki aniqlangan qonun buzilishlar shu tarmoqning boshqa korxona, muassasa, tashkilotlarida ham mavjud bo'lgan hollarda qo'llaniladi[6].

V.Merkuryev va S.Borisovlarning qarashlariga ko'ra ham ushbu ta'sir hujjatini qonunbuzarlik aniqlangan organga nisbatan yuqori turuvchi organga (mansabdor shaxs)

yo'llash qonun bilan ruxsat etilgan. Ammo, mazkur algoritm bevosita nazorat ostidagi organ yoki mansabdor shaxsga muqaddam yo'llangan prokuror ta'sir hujjatlari kutilgan natijani bermaganda va qonunbuzarlik sodir etilishi to'xtamayotganda tanlanishi maqsadga muvofiq. Bunday vaziyatda subyektiv sabablarga ko'ra qonunbuzarlikni mustaqil bartaraf etmagan organ rahbariga (mansabdor shaxs) ham chora ko'rish masalasini kun tartibiga qo'yish kerak bo'ladi[7].

Yuqoridagi Qonunga ko'ra, taqdimnoma darhol ko'rib chiqilishi va ko'rilgan chora-tadbirlar to'g'risida bir oylik muddat ichida prokurorga yozma ravishda ma'lum qilinishi lozim. Taqdimnoma kollegial organ tomonidan ko'rib chiqiladigan hollarda majlis kuni haqida oldindan xabardor qilingan prokuror majlisda ishtirok etishi va taqdimnomada ko'rsatilgan qonunbuzarliklar, ularning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarning mohiyatini muhokama ishtirokchilariga tushuntirishi hamda ularni bartaraf etish va kelgusida sodir etilishini oldini olishga qaratilgan samarali va ta'sirchan choralar belgilanishiga erishishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Eng asosiysi, prokuror birinchi kundan boshlab taqdimnoma muhokamasiga puxta tayyorgarlik ko'rish kerak.

Shu o'rinda qayd etish joizki, qonun buzilishini bartaraf etish to'g'risidagi taqdimnoma mazmuniga nisbatan aniq talablar qonunchilikda o'z ifodasini topmagan. Shu bilan birga, bizningcha, taqdimnoma tayyorlashda quyidagi uslubiy-amaliy ko'rsatma va talablarga amal qilish maqsadga muvofiq bo'ladi:

Avvalo, prokuror har bir vaziyatda aniqlangan qonun buzilishi holatlari taqdimnoma kiritish uchun yetarli /yetarli emasligini aniqlab olishi lozim. Kam ahamiyatga ega bir martalik qonunbuzarliklar yuzasidan taqdimnoma o'rniga ushbu qonunbuzarliklarga e'tibor qaratish talabi bilan mas'ul rahbarlar va mansabdor shaxslarga og'zaki murojaat qilish ham mumkin[8]. Misol uchun, u yoki bu shaxsni intizomiy javobgarlikka tortish yoki qonunga zid bo'lgan hujjatni bekor qilishga sabab bo'luvchi bitta holatni asos qilib taqdimnoma kiritilishiga yo'l qo'yilmaydi. Bunday holatlarda prokuror nazorati hujjatlaridan: intizomiy javobgarlik to'g'risida ish qo'zg'atish haqidagi qaror yoki qonunga zid bo'lgan hujjatga nisbatan protest keltirish kabi turlaridan foydalanish lozim[9].

Taqdimnoma mazmunan boy, aniq, haqqoniy va ishonarli bo'lishi shart[10]. Taqdimnoma tayyorlashda: yuridik jihatdan asoslanganlik, ishonchlilik, savodxonlik, qisqa, biroq barcha holatlarni to'la-to'kis bayon etish kabi talablarga e'tibor qaratish lozim bo'ladi. Taqdimnomada o'z ifodasini topadigan barcha ma'lumotlar puxtalik bilan tekshirilgan bo'lishi shart, unga kiritilayotgan takliflar (talablar) aniq va qonun buzilishini bartaraf etish va uni oldini olish bo'yicha samarali natija beradigan chora-tadbirlarni ko'zda tutishi zarur[11]. Shu bilan bir qatorda, taqdimnomalarda qonun buzilishi yoki boshqa asoslantirilmagan, ya'ni holatga taxminiy baho berish va shunga asosan xulosa qilish qat'iyon taqiqlanadi. Prokurorning taqdimnomasida keltirilgan barcha qonun buzilishi holatlari tekshiruv hujjatlari bilan tasdiqlangan bo'lishi shart[12].

Shunindek, taqdimnomada bayon qilinadigan statistik va boshqa ma'lumotlar, qonun buzilishi holatlarining mazmuni, yuzaga kelishining sabablari va shart-sharoitlari chuqur tahlil qilib berilmasa, qonuniylik ahvoli batafsil tavsiflangan hisoblanmaydi. Shu bois, mazkur masalaga alohida e'tibor bilan yondashish talab etiladi.

Prokuror taqdimnoma kiritish orqali o'zi murojaat qilayotgan tegishli organlar yoki mansabdor shaxslarga har bir huquqbuzarlik sodir etilishining to'liq mexanizmini ko'rsatib

berishi zarurki, ular aynan shu asosda qonun buzilishi, uning sabablari va shart-sharoitlarini bartaraf etish bo'yicha mukammal chora-tadbirlar ko'radilar[13]. Shu sababli, prokuror qonun buzilishini bartaraf etish uchun zaruriy chora-tadbirlar ko'rish to'g'risida umumiy so'zlar bilan cheklanmasligi, balki qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish yuzasidan aniq tavsiyalar berishi hamda ularni bartaraf etish usullari ko'rsatilishi lozim. Agar qonun buzilishi holatlarini bartaraf etish tashkiliy-iqtisodiy yoki texnik holatlar bilan bog'liq bo'lsa, bunda prokurorning talablari vakolatli organ va mutaxassis-ekspertlarning xulosalari bilan asoslangan bo'lishi kerak.

Shuni ham qayd etish joizki, taqdimnoma tayyorlash mobaynida prokurorlar nazorat qiluvchi organlarning tekshiruv materiallariga tez-tez murojaat qiladilar. Ammo, ushbu hujjatlarni to'liq tushunib yetmasdan, bemulohazalik bilan shunchaki qo'llash va ularda, nafaqat, prokurorga, balki taqdimnoma yo'naltirilgan adresatga ham tushunarsiz bo'lgan maxsus terminlardan foydalanishdan qochish kerak. Xususan, taqdimnomaning asoslantiruvchi qismidagi matnga texnik terminlar, turli xil SNiP, GOST va boshqa texnik me'yorlar, shuningdek har xil diagramma va jadvallar kiritilishiga yo'l qo'yilmasligi kerak[14].

Taqdimnomaning har bir tuzilmaviy elementlari (*kirish, asosiy qism va xulosa*) o'rtasida mantiqiy bog'liqlik bo'lishi shart. Taqdimnomada qonunbuzarliklarga qarshi kurash to'g'risida quruq va umumiy ta'kidlashlar bo'lmasligi lozim. Prokuror ilgari suradigan xulosalar tekshiruv materiallari va mutaxassislar xulosalariga asoslanishi, qat'iy tarzda bayon etilishi, gumon va taxminiy gaplar hamda da'volarga o'rin berilmasligi zarur. Taqdimnomada bartaraf etilishi taqdimnoma yo'llanayotgan organ yoki mansabdor shaxsning vakolatiga kirmaydigan qonunbuzarliklarni batafsil bayon etib o'tirish ham tavsiya etilmaydi[15].

Bundan tashqari, qonunlar ijrosi ustidan nazorat tartibida kiritiladigan prokuror taqdimnomasi shakl va mazmuniga ko'ra ma'lum bir talablarga javob berishi zarur. Xususan, unda quyidagilar bayon etilishi lozim bo'ladi:

taqdimnoma kiritilayotgan qonun buzilishini bartaraf etish vakolatiga ega bo'lgan organ nomi yoki mansabdor shaxsning F.I.Sh.;

taqdimnomaning nomlanishi "qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish to'g'risida taqdimnoma";

taqdimnoma kiritishga asos bo'lgan fakt va argumentlar (*prokuror tekshiruvi, qonunlar ijrosi ustidan nazorat yo'nalishida o'tkazilgan umumlashtirish, jismoniy va yuridik shaxslardan kelib tushgan murojaatlar tahlili, jinoiy va fuqarolik ishlari bo'yicha sud materiallari va h.k.*);

prokuror tomonidan aniqlangan qonun buzilishining mazmuni, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlar;

qonunbuzarlik sodir etgan yoki uning kelib chiqishiga sabab bo'lgan yoxud bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarga yo'l qo'yib bergan hamda oldini olish choralarini ko'rmagan shaxslarga oid ma'lumotlar;

qonun buzilishini bartaraf qilish va uning sodir bo'lishiga ko'maklashgan sabab va shart-sharoitlarga barham berish yuzasidan choralar ko'rish haqida[16] hamda qonun buzilishiga yo'l qo'ygan shaxsga nisbatan qonunda belgilangan jazo choralarini qo'llash to'g'risidagi[17] takliflar;

taqdimnomaning darhol ko'rib chiqilishi va aniqlangan qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish

bo'yicha ko'rilgan choralar to'g'risida bir oylik muddat ichida prokurorga yozma ravishda ma'lum qilish to'g'risidagi talab;

prokurorning mansab lavozimi, uning darajali unvoni, imzosi va sana.

Olimlarning ta'kidlashlaricha, taqdimnomaning sifat va samaradorligini kuchaytirishda uning yakuniy qismida prokuror pozitsiyasini aniq va ravshan bayon etish muhim ahamiyatga ega sanaladi. Qoida tariqasida, prokuror faqatgina taqdimnomani ko'rib chiqish haqidagi talab bilan cheklanib qolmasligi, bil'aks qonun buzilishi, uning sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish maqsadida ko'rilishi lozim bo'lgan aniq chora-tadbirlar haqida fikr bildirishi kerak. Taqdimnomaning yakuniy qismida ko'rsatilgan talab va takliflar aniq va konstruktiv (amaliy) bo'lishi lozim, shundagina ular qonun buzilishi, uning sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarning haqiqatda bartaraf etilishiga ko'maklashadi[18]. Zero, Yu.Turaygin ta'biri bilan aytganda, taqdimnoma ma'lum bir maqsadga yo'naltirilgan hujjat bo'lib, uning maqsadi – nazorat osti obyektidagi qonuniylik holati yaxshilanishiga olib keladigan chora-tadbirlar tizimini ishlab chiqishdan iboratdir[19].

M.Бызовaning fikricha, taqdimnomada prokuror tomonidan qonun buzilishi, uning sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish bo'yicha taklif etiladigan chora-tadbirlar quyidagi talablarga javob berishi kerak:

birinchidan, prokuror tomonidan berilayotgan takliflar asosli, sodir etilgan qonunbuzarlik va uning oqibatlariga nisbatan mutanosib bo'lishi, ushbu qonunbuzarliklar aniqlangan prokuror tekshiruvi hujjatlariga tayanishi lozim;

ikkinchidan, prokuror berayotgan takliflar unga berilgan huquq va vakolatlar doirasidan chetga chiqmasligi lozim. Masalan, qonunbuzilishi, uning sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarning xususiyati prokurordan maxsus bilim talab qiladigan hollarda, uning takliflari mutaxassislarning xulosalari, reviziya va taftish hujjatlariga asoslanishi kerak bo'ladi;

uchinchidan, prokuror subyektning moliyaviy-xo'jalik faoliyatiga aralashmasligi kerak. Xususan, prokurorning iqtisodiy, tashkiliy-boshqaruv va texnik xarakterdagi takliflari ham mutaxassislarning xulosalari, reviziya va taftish hujjatlariga asoslanishi lozim bo'ladi[20].

Milliy olimlardan B.Po'latov va A.Davletovlarga ko'ra, taqdimnomada qonun buzilishiga yo'l qo'ygan shaxslarni intizomiy yoki ma'muriy javobgarlikka tortish haqidagi prokuror talabi ham ko'rsatilishi mumkin. Bu tartib prokuror tomonidan intizomiy yoki ma'muriy javobgarlikka tortish haqida alohida qaror chiqarilmagan holatlarda qo'llaniladi[21]. Bizningcha esa yetarli asoslar bo'lganda va taqdimnoma kiritilayotgan organ (mansabdor shaxs) vakolatga ega bo'lgan taqdirda, taqdimnomada aybdor shaxslarni intizomiy, ma'muriy yoki moddiy javobgarlikka tortish, qonunga zid bo'lgan hujjatlarni bekor qilish yoki uni qonunga muvofiqlashtirish, shuningdek, yetkazilgan zararni undirishga oid talablar ham qo'yilishi mumkin. O'rganishlar shuni ko'rsatadiki, amaliyotda aksariyat holatlarda aybdor shaxslarni javobgarlikka tortish masalasi taqdimnomalarda umumiy tarzda shaxssizlantirilgan shaklda so'ralmoqda, ya'ni na aybdor shaxsning F.I.Sh., na javobgarlik turi (*intizomiy va h.k.*) ko'rsatilmogda. Bu esa ko'pincha taqdimnomani ko'rib chiqayotgan organ (mansabdor shaxs)ga ushbu masalalarni qat'iyat bilan hal qilishdan qochish imkonini yaratmoqda. Vaholanki, taqdimnomada aybdor shaxsning nafaqat F.I.Sh.ni, shuningdek, ular tomonidan sodir etilgan huquqqa xilof qilmishlarning mohiyatini bayon qilish va baho berilishi lozim[22].

Taqdimnomani kiritgan prokuror, o'z navbatida, zimmasidagi ba'zi bir majburiyatlarni unutmashligi zarur bo'ladi: *birinchidan*, u taqdimnomaning zudlik bilan o'z vaqtida va amalda ko'rib chiqilganligini nazorat qilishi lozim; *ikkinchidan*, taqdimnoma vakolatli organga (mansabdor shaxs) kelib tushgan kundan boshlab uzog'i bir oylik muddat tugaganidan so'ng uni ko'rib chiqqan organ (mansabdor shaxs) tomonidan prokurorga batafsil axborot taqdim qilinishini ta'minlashi va bu jarayonni o'z nazoratida ushlab turishi kerak; *uchinchidan*, prokuror taqdimnomada ko'zlangan zarur samaradorlik va ta'sirchanlikka erishishi uchun taqdimnomani ko'rib chiqish natijasiga ko'ra qabul qilingan chora-tadbirlarning o'z vaqtida, haqqoniy va amalda bajarilishini tekshirib borishi hamda qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etishda prokuror taqdimnomasining samaradorligini aniqlashi shart.

Agar prokuror taqdimnomasida ko'rsatilgan talablar tegishli organ tomonidan bajarilmagan yoki to'liq bajarilmagan taqdirda, prokuror o'zining taqdimnomasini yuqori turuvchi prokuror orqali ijro hokimiyatining yuqori organiga yuborishi mumkin va shart bo'ladi[23].

Yodda tutish lozimki, taqdimnomaga yozma javob tashkilotning rasmiy blankida rasmiylashtirilishi, unda quyidagi ma'lumotlar o'z aksini topishi kerak:

- taqdimnomani yuborgan prokuratura organining nomlanishi, taqdimnoma kiritgan prokurorning F.I.Sh.;
- prokurorga yuborilayotgan yozma javob xatining nomlanishi (masalan, "... to'g'risidagi taqdimnomaga javob");
- taqdimnoma qachon va kim tomonidan ko'rib chiqilganligi haqida ma'lumot;
- taqdimnomada qayd etilgan qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etishga qaratilgan aniq chora-tadbirlar va ularni bajarish natijalari[24].

Yozma javob xatiga taqdimnomani muhokama qilish bo'yicha o'tkazilgan majlis bayonnomasi, taqdimnomani ko'rib chiqish jarayonida intizomiy yoki boshqa javobgarlik choralari qo'llanilgan yoxud yetkazilgan moddiy zarar undirilgan (*ixtiyoriy yoki qonunda belgilangan boshqacha tarzda*) bo'lsa, tasdiqlangan buyruq nusxasi va tasdiqlovchi boshqa hujjatlar ilova qilinishi shart. Taqdimnomaga yozma javob xati tashkilot rahbari tomonidan imzolanadi va muhr bilan tasdiqlanadi. Yozma javob xati taqdimnoma kelib tushgan kundan boshlab bir oylik muddat ichida prokurorga yuborilishi, ushbu muddat ichida aniqlangan qonunbuzarliklarni bartaraf etish bo'yicha aniq choralar ko'rilgan bo'lishi shart.

Umuman olganda, qonunlar ijrosi ustidan nazorat tartibida kiritiladigan prokuror taqdimnomasiga xos bo'lgan xususiyatlar quyidagilardan iborat:

- taqdimnoma kompleks xususiyatga ega, qonunbuzilishlar majmuasini bartaraf etishga qaratilgan prokuror nazorati hujjati bo'lib, uni qo'llash uchun aniqlangan qonunbuzarliklar majmui, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlar asos bo'ladi;
- taqdimnoma qonun buzilishini bartaraf etish vakolatlariga ega bo'lgan organga yoki mansabdor shaxsga kiritiladi;
- taqdimnoma darhol ko'rib chiqiladi, aniqlangan qonun buzilishi holatlari, ularning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish

yuzasidan tashkiliy, amaliy chora-tadbirlar belgilanadi va ko'rilgan chora-tadbirlar to'g'risida bir oylik muddat ichida prokurorga yozma ravishda ma'lum qilinadi

– taqdimnomada ko'rsatilgan tavsiyalar (talablar) tegishli organ yoki mansabdor shaxs tomonidan bajarilmagan yoki to'liq bajarilmagan taqdirda, prokuror o'zining taqdimnomasini yuqori turuvchi prokuror orqali taqdimnoma kiritilgan organ (mansabdor shaxs)ning yuqori organi (mansabdor shaxs)ga yuborishi mumkin bo'ladi;

– prokurorning qonunbuzarliklarni, ularga imkoniyat yaratayotgan sabab va shart-sharoitlarni bartaraf etish to'g'risidagi o'z vakolatlari doirasida qo'yayotgan talablarini bajarish barcha fuqarolar va yuridik shaxslar uchun majburiy hisoblanadi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Правовые акты прокурорского надзора / (Т.А.Васильева, Н.П.Дудин, Г.В.Дытченко, Е.Л.Никитин, А.Е.Скачкова); науч. ред. Н.П.Дудин. – СПб.: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2011. – С. 98.
2. Алхутова Е.Ю. Прокурорский надзор за исполнением законов об административной ответственности за правонарушения в сфере экономики: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования "Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации", 2013. – С. 162-163.
3. Турыгин Ю.Н. Взаимодействие прокуратуры Российской Федерации и неправительственных правозащитных организаций по защите прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное казенное образовательное учреждение высшего образования "Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации", 2012. – С. 155-156.
4. Б.Пўлатов; Давлетов А.Дж. Прокурорский надзор: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. – Нукус: «Билим», 1999. –С. 109-110.
5. Воронин О.В. Правовые средства прокурорского надзора в местах принудительного изоляции от общества // «Уголовная юстиция», №17 / 2021. – С. 97.
6. Б.Пўлатов дарслик; Давлетов А.Дж. Прокурорский надзор: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. – Нукус: «Билим», 1999. –С. 110-111.
7. Меркурьев В.В., Борисов С.В. Совершенствование регламентации правовых средств прокурорского реагирования на правонарушения экстремистской направленности // «Мониторинг правоприменения», №3 (20) / 2016. – С. 54; Винокуров А.Ю. Научно-практический комментарий Федерального закона "О прокуратуре Российской Федерации" (по статьям). – М.: Издательство "Юрайт", 2016. – С. 235.
8. Джамбулатов С.И. Защита органами прокуратуры Российской Федерации прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное образовательное учреждение высшего образования "Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации", 2009. – С. 174.
9. O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi hay'atining 27.06.2011-yildagi 6-son majlisi qarori bilan tasdiqlangan "Prokuror nazorati hujjatlarini tayyorlash va qonun buzilishini bartaraf etishda uning samaradorligini oshirish bo'yicha" Uslubiy qo'llanma.
10. Устименко И.В. Прокурорский надзор за соблюдением социальных прав и свобод человека и гражданина в Российской Федерации: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.:

- Институт повышения квалификации руководящих кадров Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2009. – С. 168.
11. Прокурорский надзор: учебник для бакалавров / Ю.Е.Винокуров [и др.]; под общ. ред. Ю.Е.Винокурова. – 10-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2011. – С. 161-162; Галиев Ф.Ф. Представление прокурора как форма реагирования на нарушение закона // «Правовое государство: теория и практика», №1 (31) / 2013. – С. 82; Дарбинян А.А. Прокурорский надзор за законностью правовых актов, издаваемых Министерством природных ресурсов и экологии Российской Федерации и подведомственными ему федеральными органами: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Автономная некоммерческая организация высшего и профессионального образования “Московский гуманитарный университет”, 2013. – С. 148.
 12. O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi hay’atining 27.06.2011-yildagi 6-son majlisi qarori bilan tasdiqlangan “Prokuror nazorati hujjatlarini tayyorlash va qonun buzilishini bartaraf etishda uning samaradorligini oshirish bo‘yicha” Uslubiy qo‘llanma.
 13. Джембулатов С.И. Защита органами прокуратуры Российской Федерации прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное образовательное учреждение высшего образования “Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации”, 2009. – С. 168-169.
 14. Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳай’атининг 27.06.2011 йилдаги 6-сон мажлиси қарори билан тасдиқланган “Прокурор назорати ҳужжатларини тайёрлаш ва қонун бузилишини бартараф этишда унинг самарадорлигини ошириш бўйича” Услубий қўлланма.
 15. Джембулатов С.И. Защита органами прокуратуры Российской Федерации прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное образовательное учреждение высшего образования “Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации”, 2009. – С. 176-178.
 16. Давлетов А.Дж. Прокурорский надзор: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. – Нукус: «Билим», 1999. – С. 110.
 17. Светличный А.А., Лукиных Д.А. Акты прокурорского надзора за законностью следствия и дознания в Республике Казахстан: учебное пособие. – Алматы: КазГЮУ, 1999. – С. 5-6.
 18. Джембулатов С.И. Защита органами прокуратуры Российской Федерации прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное образовательное учреждение высшего образования “Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации”, 2009. – С. 178-179.
 19. Турыгин Ю.Н. Взаимодействие прокуратуры Российской Федерации и неправительственных правозащитных организаций по защите прав и свобод человека и гражданина: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное казенное образовательное учреждение высшего образования “Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации”, 2012. – С. 155-156.
 20. Бызова М.В. Представление прокурора: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург: государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Уральская государственная юридическая академия», 2010. – С. 80-91.

21. Б.Пўлатов дарслик; Давлетов А.Дж. Прокурорский надзор: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. – Нукус: «Билим», 1999. –С. 110-111.
22. Бызова М.В. Представление прокурора: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург: государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Уральская государственная юридическая академия», 2010. – С. 80-91.
24. Корешникова Н.Р. Основные правовые средства прокуратуры Российской Федерации как инструмент обеспечения исполнения законов: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург: Уральская государственная юридическая академия, 2010. – С. 117.
25. Максименко В.В. Представление прокурора как акт реагирования на нарушение закона // «Вестник Пензенского государственного университета», №4 (24) / 2018. – С. 38-39.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).